

Література:

1. Берман Г. Дж. Западная традиция права [Текст]/ Г. Дж. Берман. – М.: Изд-во МГУ, 1998. – 624 с.
2. Петрова Л. В. До оновленого правосвітогляду (роздуми над книгою проф. В. Селиванова) [Текст]/ Л. В. Петрова // Юрид. вісник України. – К., 2002. – № 41. – С.6-7.
3. Коркунов Н. М. История философии права [Текст]/ Н. М. Коркунов. – СПб., 1908. – 456 с.
4. Неволин К. О. Энциклопедия законовeдения [Текст]/ К. О. Неволин. – К., 1839. – Т. 1. – 360 с.
5. Редкин П. Г. Из лекций по истории философии права в связи с историей философии вообще [Текст]/ П. Г. Редкин. – СПб., 1889. – Т. 1. – 318 с.
6. Юркевич П. З рукописної спадщини [Текст]/ П. Юркевич. – К.: Кн. Academia, Пульсари, 1994. – 402 с.
7. Бердяев Н. А. Философия свободы [Текст]/ Н. А. Бердяев. – М., 1997. – 416 с.
8. Яценко Н. Е. Толковый словарь обществоведческих терминов [Текст] / Н. Е. Яценко. – СПб., 1999. – 754 с.

К. Ю. Кармазіна

к.ю.н., доц.

ДОСВІД РОБОТИ ЮРИДИЧНОЇ КЛІНІКИ УНІВЕРСИТЕТУ ДЕУСТО: УРОКИ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

І Україна, і Королівство Іспанія є країнами-членами Ради Європи, що в зв'язку з ратифікацією ними Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод прийняли на себе міжнародні зобов'язання гарантувати кожній особі, яка перебуває під юрисдикцією цих держав, право на справедливий суд [1, ст.6]. Невід'ємною та необхідною складовою цього права виступає право на правову допомогу, зокрема, – і безоплатну. Втім, кожна країна обирає для себе самостійно механізми реалізації особами свого права на безоплатну правову допомогу. Однією із найважливіших складових цього механізму в цивілізованому світі виступають юридичні клініки.

З огляду на те, що автору цих тез у вересні 2016 р. завдяки підтримці програми академічної мобільності ERASMUS+ випала честь працювати в якості гостьового професора в Університеті Деусто (Країна Басків, Королівство Іспанія), видається корисним поділитися своїми враженнями, що склалися в результаті ознайомлення з діяльністю юридичної клініки цього вищого навчального закладу (далі – ВНЗ), та порівняти засади організації діяльності юридичних

клінік в нашій державі та Юридичної Клініки імені Лойола Університету Деусто.

Законом України «Про вищу освіту» передбачено серед структурних підрозділів, що вправі утворювати ВНЗ рішенням вченої ради у відповідності до норм закону та свого статуту, юридичні клініки та «інші підрозділи, що забезпечують практичну підготовку фахівців певних спеціальностей та/або проводять наукові дослідження» [2, ст.33]. Втім, іншим обов'язковим до виконання вітчизняними ВНЗ джерелом права – наказом Міністерства освіти і науки України передбачено існування з 08.08.2006 р. обов'язку ректорів ВНЗ III-IV рівнів акредитації, що здійснюють підготовку фахівців за напрямом «Право», незалежно від форм власності і підпорядкування, забезпечити створення юридичних клінік та їх функціонування відповідно до Типового Положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України [3, п.2].

Юридичні клініки, що функціонують при ВНЗ України, покликані забезпечувати належні умови для набуття громадянами необхідного обсягу правових знань та навичок у їх застосуванні, для отримання студентами старших курсів юридичних спеціальностей практичних навичок юриста, а також надавати безоплатну правову допомогу особам, які потребують соціального захисту та підтримки [3, п.2].

Порядок організації діяльності юридичних клінік вітчизняних ВНЗ визначено нормами розділу 4 Типового положення про юридичні клініки. Так, загальне керівництво юридичною клінікою ВНЗ III-IV рівня акредитації, що здійснює підготовку фахівців за напрямом «Право», здійснює його керівник – ректор (президент), начальник, директор тощо. Керівник клініки призначається на посаду рішенням керівника ВНЗ за поданням керівника факультету, інституту, філії тощо. Останній визначає також структуру та чисельність співробітників клініки [3, п.4].

Консультантами клініки є студенти старших курсів, що навчаються за напрямом «Право» та надають правову допомогу під керівництвом викладачів-кураторів. Порядок і строк їх участі у роботі клініки, кількість студентів-консультантів визначається відповідним Положенням про юридичну клініку ВНЗ. Викладачі-куратори, завідувачі секторами, інші особи (адміністратор, методисти, лаборанти тощо) надають необхідну методичну і теоретичну підтримку студентам-консультантам: вирішують питання про прийнятність справи, її направлення до студента, виступають у ролі куратора за

кожним зверненням, а також забезпечують теоретичну підготовку, яка є складовою програми клінічної освіти студента, здійснюють контроль за діяльністю студентів на відповідність правової допомоги вимогам законодавства і професійної етики [3, п.4.5].

Типовим положенням визначено також умови роботи юридичної клініки з населенням: інформація про роботу клініки та Положення про юридичну клініку вищого навчального закладу оприлюднюються у місцевих засобах масової інформації, а також розміщуються у приміщенні, у якому розташована клініка, у місцях, зручних для вільного огляду громадян. Юридична клініка повинна надати клієнту інформацію про прийняття його звернення до розгляду чи обґрунтовану відмову у такому прийнятті. Юридична допомога, як правило, надається безпосередньо при розгляді звернення. З причин неможливості вирішення питання відразу під час приймання та у разі потреби додаткового вивчення порушеного питання працівниками юридичної клініки може встановлюватись інший строк і порядок розгляду звернення громадянина. При цьому клієнту повинна бути забезпечена можливість подати керівнику юридичної клініки свій відгук про якість наданої йому правової допомоги [3, п.4.6].

Українське законодавство зобов'язує ВНЗ надати для юридичної клініки приміщення, умови якого дозволяють розташувати засоби та матеріальні ресурси, необхідні для організації навчального процесу, здійснення приймання відвідувачів з метою надання правової допомоги [3, п.6.1]. Для матеріального та технічного забезпечення діяльності юридичної клініки надаються комп'ютери, які дозволяють працювати з правовими базами даних, мережею Інтернет, засоби телефонного зв'язку, меблі, канцелярське приладдя тощо [3, п.6.2].

Але в суворих економічних реаліях вітчизняної вищої освіти реалізувати вищезазначені положення майже неможливо, тож у нагоді може стати іспанський досвід організації діяльності юридичних клінік при ВНЗ.

Передусім слід підкреслити, що іспанські ВНЗ незалежно від форми власності функціонують за принципом автономії, а тому з огляду на власні ресурси та потреби самостійно визначають чи створювати юридичні клініки у своєму складі, чи ні. На відміну від положень українського законодавства, юридична клініка в Іспанії – це структурний підрозділ, що утворюється при юридичному факультеті (школі права) університету (за наявності такого) розпо-

рядчим актом декана, а не ректора. У відповідності до Стратегічного плану розвитку Університету Деусто на 2015-2018 роки при юридичному факультеті 22 березня 2016 р. було утворено Юридичну Клініку імені Лойола [4].

Як і в Україні, юридична клініка Університету Деусто не є самостійною юридичною особою, її діяльність координується керівником, який водночас обіймає посаду заступника декана юридичного факультету та отримує від факультету відповідні доплати за свою роботу куратором діяльності юридичної клініки.

Університет Деусто – це приватний ВНЗ, що існує на пожертви свого засновника – Ордену Єзуїтів, а також за благодійні внески фізичних та юридичних осіб, гранти міжнародних організацій та плати студентів за навчання. Зазначене зумовлює існування надзвичайно економної політики витрачання Університетом і всіма його структурними підрозділами фінансових коштів та матеріальної бази. З огляду на це, власного окремого приміщення в Університеті юридична клініка немає. Натомість, між юридичним факультетом університету та SEAR-EUSKADI (Комісією допомоги біженцям Країни Басків) – провідною організацією, що спеціалізується на захисті прав біженців та осіб, які потребують додаткового захисту, існує письмова угода про співпрацю. Цією угодою передбачено, що первинне консультування та прийом потенційних клієнтів юридичної клініки здійснюється юристами-працівниками SEAR-EUSKADI в приміщенні цієї організації, вони ж розробляють план дій із захисту інтересів потенційних клієнтів та запрошують студентів, що беруть участь в роботі юридичної клініки університету, до себе з метою надання допомоги у реалізації такого плану дій (через надання подальших консультацій з вже піднятого клієнтом питання, підготовки скарг, заяв, звернень до компетентних органів тощо). SEAR-EUSKADI під наглядом куратора юридичної клініки бере на себе і безкоштовне виконання функцій з навчання студентів-клініцистів азам роботи з надання безоплатної первинної правової допомоги населенню.

Хто ж може виступати в якості студента-клініциста Університету Деусто? Відбір потенційних клініцистів проводиться куратором юридичної клініки на конкурсних засадах серед студентів 3-4 курсу бакалаврату, які вивчають право. При відборі академічна успішність потенційного клініциста не має особливого значення, головне – бажання і готовність протягом року безкоштовно працювати з вразливими верствами населення, наявність навичок ем-

патійного сприйняття людей, командної роботи, стресостійкості, володіння іноземними мовами, високий рівень комунікаційних здібностей. Життя та здоров'я студентів-клініцистів на час їх роботи у клініці підлягає страхуванню від нещасних випадків за рахунок коштів юридичного факультету. Студенти під час роботи в клініці не змушені вивчати законодавство країни з усіх галузей права, адже працюють лише з мігрантами, які мають або намагаються одержати в Королівстві Іспанія статус біженця, та консультують лише з таких питань, як права іноземців, притулок та гарантії доходів мігрантів та біженців в Країні Басків.

Студентам, що успішно пропрацювали протягом року в юридичній клініці, в додаток до диплому про одержання вищої освіти кваліфікаційно-освітнього рівня «бакалавр» вписується ще одна навчальна дисципліна «Юридична клінічна освіта» та присвоюється певна кількість кредитів ECTS. У випускників ВНЗ, які мають в дипломі таку дисципліну, набагато більше шансів швидко знайти достойно оплачувану роботу за фахом, отримати місце в магістратурі, вступити на курс з підготовки докторів філософії, тож бажаних працювати в юридичній клініці в роки навчання у вільний від аудиторних занять час в Університеті Деусто завжди вдосталь.

Таким чином, врахування досвіду функціонування Юридичної Клініки імені Лойола Університету Деусто вітчизняними ВНЗ дозволить вирішити проблему відсутності/недостатності коштів для належного фінансування діяльності юридичних клінік, переорієнтувати клініки на надання якісної та висококваліфікованої безоплатної правової допомоги вразливим верствам населення щодо найбільш затребуваних суспільством правових питань та додатково простимулювати як професорсько-викладацький склад, так і студентів-правників для участі в системі безоплатної правової допомоги.

Література:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод [Електронний ресурс]: міжнародний договір Ради Європи від 04.11.1950 р. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004. – Назва з екрана.
2. Про вищу освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 01.07.2014 р. із змін., в ред. станом на 30.10.2017. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. – Назва з екрана.
3. Про затвердження Типового Положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.08.2006 р. № 592. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06>. – Назва з екрана.

4. Nace en la Universidad de Deusto la Clínica Jurídica Loiola [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.deusto.es/cs/Satellite/deusto/es/universidad-deusto/vive-deusto/presentacion-de-la-ud-clinica-juridica-loiola/noticia>. – Назва з екрана.

З. В. Кузнєцова

к.ю.н., доц.

ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПНОСТІ І БЕЗОПЛАТНОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ДЕРЖАВНИХ І КОМУНАЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Право на освіту є одним із головних прав людини в цивілізованому суспільстві. Це право на здобуття певного обсягу знань, культурних навичок, професійної орієнтації, які необхідні кожній людині для нормальної життєдіяльності в умовах сучасного суспільства. Без належної освіти особа не спроможна сприймати себе як частину суспільства, як вільну постать, навіть не спроможна зрозуміти сутність тих прав і свобод, які гарантує Конституція.

Право на освіту гарантовано ст. 26 Загальної декларації з прав людини [1] та ст. 13 Міжнародного Пакту про економічні, соціальні та культурні права [2]. У цих документах обговорюються умови повної реалізації права на освіту: обов'язкова і безкоштовна початкова освіта для всіх; доступність середньої, професійно-технічної та вищої освіти; свобода батьків вибирати школи для своїх дітей і забезпечувати релігійне та етичне виховання дітей відповідно до власних переконань.

Важливість отримання освіти дітьми підкреслена також у Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 р. (ратифікована Україною 27 лютого 1991 р.) [3].

Конституція України відповідає міжнародним стандартам у сфері освіти. Основний Закон встановлює, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, головним обов'язком якої є утвердження і забезпечення прав і свобод людини. Зазначене положення відповідає ст. 3 Конституції України. Право на освіту гарантується кожній людині на принципах рівності, визначених ст. 24 Конституції України [4].

Відповідно до ст. 53 Конституції України держава забезпечує доступність і безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної, вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної серед-